

УДК 37.022:37. 086

Ніколенко Лідія Тимофіївна

Професійний розвиток педагога у системі післядипломної освіти в контексті наукової спадщини В. О. Сухомлинського

Анотація. Розкриваються погляди В.О. Сухомлинського на професійний розвиток педагога у системі післядипломної освіти на основі гуманістичної педагогіки.

Ключові слова: гуманістична педагогіка, професійний розвиток, професійна культура, післядипломна освіта, спадщина В. О. Сухомлинського.

Professional development of teachers in the system of postgraduate education in the context of the scientific heritage of Sukhomlinsky

Annotation. Disclosed looks of V.A. Sukhomlinsky for the professional development of teachers in the system of postgraduate education based on humanistic pedagogy.

Keywords: humanistic education, professional development, professional culture, postgraduate education, heritage of V.A.Sukhomlinsky.

Вступ. Сучасна освіта - це не просто передача певної суми знань, а в першу чергу, фундамент економічного процвітання, соціального прогресу та успішної самореалізації кожного громадянин. В умовах ринку праці постала об'єктивна потреба формування готовності педагога здійснювати нові підходи до навчання учнів, а динамічні зміни, що відбуваються у системі післядипломної освіти, зумовлюють посилення вимог до їх професійних і особистісних якостей.

Важливе значення при цьому набуває творча спадщина вітчизняних учених, яка увібрала в себе кращі здобутки національної та світової

педагогічної думки. Саме такою є спадщина видатного гуманіста ХХ століття В. О. Сухомлинського.

Аналіз історико-педагогічної літератури та психолого–педагогічної літератури засвідчує недостатність наукових досліджень, у яких було б ґрунтовно розкрито розвиток професіоналізму педагога у системі післядипломної освіти в контексті наукової спадщини В. О. Сухомлинського.

Мета дослідження - професійний розвиток педагога в системі післядипломної освіти в контексті наукової спадщини В. О. Сухомлинського.

Виклад основного матеріалу. Дослідженням творчої спадщини В. О. Сухомлинського у системі освіти в контексті ідей В. О. Сухомлинського присвячені праці М. П. Боришевського, С.С. Вітлицької, Д.Ю. Стельмахова, О.В. Сухомлинської, І. Ф. Прокопенка, М.Д. Ярмаченка.

Загальновизнано, що творча спадщина видатного гуманіста ХХ століття В. О. Сухомлинського, який в умовах тоталітарної системи створив унікальну гуманістичну систему освіти, що охоплює і професійний розвиток педагога.

Разом з тим, ідеї вченого мають значний вплив і на розвиток теорії та практики післядипломної педагогічної освіти.

Соціальні зміни та науково-технічний прогрес вплинули на переосмислення мети і завдань сучасної післядипломної освіти. Сучасна школа потребує «нового» типу педагога, який творчо думає, володіє сучасними методами і технологіями освіти, прийомами психолого-педагогічної діагностики, способами самостійного конструювання педагогічного процесу в умовах конкретної практичної діяльності, умінням прогнозувати свій кінцевий результат, усвідомлює свою соціальну відповідальність, є суб'єктом особистісного і професійного зростання, уміє досягати нових педагогічних цілей, володіє новими навиками, що відображають значні тенденції розвитку людини, суспільства і культури. Трансформаційні процеси та неперервна інформаційна змінність обумовлюють включення учнів в дуже складну систему суспільних

взаємовідносин, вимагають від них здатності до нестандартних і швидких рішень. Саме тому основна увага у системі післядипломної освіти має приділятися професійному розвитку педагога, подоланню консерватизму і існуючих стереотипів педагогічної праці та процесу мислення.

Нові цілі післядипломної освіти – пріоритет не академічним знанням, а наданні практичних знань та умінь. Тому завдання, які стоять перед післядипломною освітою України, перед кожним навчальним закладом зосереджується навколо проблеми розвитку життєвої компетентності молодшої людини, тобто їх здатності реалізувати знання у реальній життєвій ситуації. Найбільш актуальними є такі професійні навички:

Комплексне багаторівневе вирішення проблем. Це означає, що педагог має бути здатним розуміти суть проблеми і розбиратися не тільки з причиною, а й із її наслідками. Потрібні будуть педагоги, які володітимуть системним, цільовим підходом до вирішення всіх проблем.

Критичне мислення. Це такий спосіб мислення, при якому педагог ставить під сумнів всю інформацію і навіть власні переконання. Це дуже корисний навик, який допомагає саморозвитку.

Креативність в широкому значенні. Воно означає творче начало у педагога – це здатність бачити те, чого ще немає.

Уміння управляти людьми. Управляти людьми – це складна наука про те, як керівникам приймати головні рішення. Наприклад, як мотивувати співробітників так, щоб вони йшли на роботу з бажанням.

Емоційний інтелект. Під емоційним інтелектом розуміється здатність розуміти емоції, наміри і мотивацію інших людей, а також уміння управляти цими проявами людського характеру.

Гнучкість розуму. Когнітивна гнучкість – це здатність розуму швидко переключатися з одної думки на іншу, а також обдумувати декілька речей одночасно.

До названих корисних навичок варто додати – це, насамперед, формування власної думки і прийняття рішень, уміння вести діалог,

проводити перемовини, і не останнє – орієнтуватися педагогу на учня, В майбутньому сфера послуг в освіті буде тільки зростати.

Як бачимо, розвиватися потрібно у таких головних навиках, як вміння спілкуватися, домовлятися і керувати людьми, бути їм корисним, а також розвивати навички, які пов'язані зі здібностями мозку: швидко мислити, бачити суть та знаходити рішення проблеми, генерувати нові проекти й ідеї.

Сьогодні дослідження професійного розвитку педагога в системі післядипломної освіти зумовлюється перебудовою післядипломної освіти, яка має забезпечувати фасилітативну підтримку професійного, інтелектуально-особистісного розвитку педагога, який би міг взаємодіяти з дітьми на основі особистісного підходу, партнерських стосунків, створювати сприятливі умови для вільного їх самоутвердження.

Від рівня професійно-педагогічної культури педагога, його здатності до постійного особистісного та професійного зростання залежить і якість освіти молодого покоління, його підготовка до самостійного життя. Саме компетентнісний підхід, визнаний базовою ідеєю реформування післядипломної освіти і розглядається як стрижнева конструктивна ідея неперервної освіти впродовж життя. У науковій літературі професійний розвиток педагога розглядається на трьох рівнях аналізу: соціально-педагогічний, психолого-педагогічний, методичний. І. Зязюн визначає професіоналізм педагога в поєднанні професійної культури та професійної самосвідомості, що дозволяє педагогу на високому рівні здійснювати професійну діяльність. В. О. Сухомлинського у книзі «Сто порад учителю» стверджував: «Учительська професія – це людинознавство, постійне проникнення у складний духовний світ людини, яке ніколи не припиняється» [3 с. 451]

Освіта XXI століття – це освіта для людини. В. О. Сухомлинський у своїх роздумах про зміст освітньої діяльності наголошував: «Світ вступає у вік людини. Більше, ніж коли б не було, ми зобов'язані думати про те, що ми вкладаємо в душу людини» Одним з найважливіших завдань вчений вважав

виховання справжньої людяності, адже «гуманні вчинки в отроцтві і юності облагороджують особистість, підносять людину в її духовному розвитку [3 т.1, с. 295]. У своєму доробку В. О. Сухомлинський охоплює широке коло проблем професійного розвитку педагога. Вагомою для сучасної післядипломної освіти є думка автора про важливість розуміння особистості педагога як найважливішої цілі в системі післядипломної освіти. Вчений наголошує: «Людська особистість – це найскладніший сплав фізичних і духовних сил, думок, почуттів, волі, характеру, настроїв, Без знання всього цього неможливо ні вчити, ні виховувати. Якщо ви хочете, щоб керівництво школою було педагогічним керівництвом, якщо ви прагнете до того, щоб педагогічний колектив був єдиною виховною силою, ... добивайтеся того, щоб дитина була у центрі уваги педагогічного колективу, в центрі вашої уваги. [6,с. 62].

Сучасна післядипломна освіта сприяє приведенню професійного рівня кваліфікації педагогів у відповідність до світових стандартів, вимог часу за такими функціями: діагностичними, мотиваційними, змістовими, розвивальними, адаптаційними, інноваційними, фасилітативними, навчальними, консультативними, сервісними, рефлексивними, інноваційними тощо. Процесом навчання є спільна діяльність того, кого навчають, і того хто навчає; джерелом навчання є педагогічний досвід, який необхідно використовувати в педагогічній діяльності. У процесі навчання педагогам надається право вибору змісту, форм, методів навчання, створюються сприятливі умови для саморозвитку та самореалізації; відбувається забезпечення педагогів певними установками: розуміння себе, своїх потреб, інтересів; вміння відчувати повагу до себе та до інших. Основним критерієм якості системи післядипломної освіти є готовність та застосування одержаних знань на практиці. Домінуючою у системі післядипломної освіти є здатність педагога здійснювати гуманістичний підхід у навчанні, виявляти високу психологічну компетентність у взаємодії з учнями, встановлювати доброзичливі ділові стосунки у педагогічному

колективі. Ці ідеї суголосні з порадами В. О. Сухомлинського. «Кожний, хто вирішує присвятити своє життя вихованню, має бути терплячий до дитячих слабкостей, коли до них уважно придивитися, коли пізнати їх не тільки розумом, але й серцем, виявляється дуже незначними, такими, що не варті ні гніву, ні обурення, ні покарання». «Найважливішим успіхом своєї виховної роботи я вважав щоб діти пройшли школу людяності», - писав В. Сухомлинський у своїй книзі «Серце віддаю дітям», справедливо вважаючи, що людина починається з добра.

Післядипломна освіта професійного розвитку включає розвиток педагогічної культури. Вчений наголошував, що в управлінні педагогічним колективом розвиток творчості вчителя, формування його педагогічної культури є одним з пріоритетних завдань. До складових педагогічної культури В. О. Сухомлинський відносить педагогічну етику, естетику, культуру мови, загальну та особистісну культуру педагога, що характеризується багатством його душі та гуманністю. Вчений стверджував, що педагогічна культура проявляється в умінні орієнтуватися у складних питаннях науки і практики, в тому, щоб учитель вдумливо аналізував свою роботу, виявляв інтерес до свого власного досвіду проявляв постійну увагу до духовного світу вихованців. Педагог переконливо стверджує, що виховання гуманізму, людяності повинно стати одним із завдань діяльності вчителя і здійснюватися через творення людям добра. В центр виховного процесу Сухомлинський поставив особистість. Основою його концепції є повага і довіра до дитини, визнання її унікальності та права на власний вибір. Найголовнішим, найглибшим і найміцнішим надійним каменем педагогічної системи Сухомлинського, є виховання у кожного вихованця поваги до самого себе. Він вважав, що до того часу, поки є самоповага, існує й школа. Коли зникає повага до себе – немає школи, немає ні особистості, ні колективу, одухотворених благородними цілями, а є випадкове збіговисько. На його думку, повага до людської гідності і виховання самоповаги є сферою педагогічної творчості і великого інтелекту педагога.

Основоположними принципами в освіті, на думку В. О. Сухомлинського, виступають світоглядні позиції суб'єктів, які мають ґрунтуватися на загальнолюдських та національних цінностях. Вчений зауважує: «Продовжуючи себе у своїх вихованцях, ми творимо не тільки людину. Ми творимо самий час. Дух часу, взаємовідносини між людьми – все це залежить від того, які ми з вами, від того, якою є школа, що їй народ ввіряє своє майбутнє, від того, яке керівництво школою» [6,с. 5]. Світоглядні принципи в гуманістичній концепції В. О. Сухомлинського виступають важливою ознакою професійного розвитку педагога. Рівень професіоналізму педагога визначається через його життєві орієнтири, здатність до самоудосконалення: «Якщо ви хочете духом творчого пошуку збагатити життя колективу, будьте самі шукачем і дослідником». [6,с. 103]. Таке розуміння автором професійного розвитку педагога є актуальним і для сучасної післядипломної освіти.

Таким чином, у результаті проведеного дослідження було встановлено чинники, що впливають на професійний розвиток педагога. Творче осмислення наукової спадщини видатного українського педагога збагачує систему післядипломної освіти з розвитку професіоналізму педагога провідними гуманістичними засадами.

Література.

1. Вітлицька С.С. Культура вчителя в системі педагогічних поглядів В. О. Сухомлинського // Педагогіка і психологія. – 2003. - №2. – С. 24-30.
2. Прокопенко І.Ф. Особистість учителя в педагогічній системі В. О. Сухомлинського, // Педагогіка і психологія. – 2003. - №2. – С. 5 -11.
3. Сухомлинський В. О. Розмова з молодим директором. – Київ: Рад.шк., 1988. -284 с.
4. Сухомлинський В. О. Сто порад вчителю. Вибрані твори: в 5 –ти т.- Київ: Радянська школа, 1976. Т.2 – 670 с.

5. Ніколенко Л.Т. Особистісно – орієнтована освіта: проблеми та шляхи реалізації в системі підвищення кваліфікації. // Ученые записки №3. – 2005. - С.23-26.